

МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан хууль дээдлэх зарчим, шүүх эрх мэдлийн хараат бус байдлыг бодитой хангах шаардлагад нийцүүлэн шүүгчид нэр дэвшигчийн хууль зүйн мэдлэг, чадварыг үнэлэх ажиллагааг илүү боловсронгуй болгоход чиглэж байна. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 32.1-д шүүгчийг сонгон шалгаруулах ажиллагааг нээлттэй, ил тод, хараат бус байх зарчмын дагуу зохион байгуулах үүргийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлд хүлээлгэсэн бөгөөд мөн хуулийн 34.3-т нэр дэвшигчийн хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалтыг хөндлөнгийн байдлаар үнэлэх шаардлагыг тусгасан байдаг. Гэвч практикт энэхүү “хөндлөнгийн” гэх шаардлагыг хэрэгжүүлэх тодорхой механизм байхгүйгээс шалгалтыг зохион байгуулагч этгээд өөрөө үнэлгээ хийж байгаа нь хуулийн зорилго, утга агуулгад нийцэхгүй, нэр дэвшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчих эрсдэлийг бий болгож байна.

Иймд уг хуулийн төслөөр шүүгчид нэр дэвшигчийн хууль зүйн мэдлэг, чадварыг үнэлэх ажиллагаанд хөндлөнгийн хараат бус шинжээчийг заавал оролцуулах эрх зүйн зохицуулалтыг шинээр бий болгож, энэ талаарх хууль зүйн хийдлийг арилгах зорилт дэвшүүлсэн болно. Энэ нь зөвхөн дотоодын хэрэгцээнээс гадна олон улсын жишигт нийцсэн шийдэл юм. Тухайлбал, Их Британи, Герман, Франц, БНСУ зэрэг улс оронд шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын үнэлгээ нь олон гишүүнтэй, хөндлөнгийн оролцоонд тулгуурласан, ил тод, стандартчилсан байдлаар зохион байгуулагддаг бөгөөд үнэлгээг нэг байгууллага дангаар хийхээс зайлсхийдэг нийтлэг зарчим үйлчилж байна.

Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлээр Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд шинэ 34¹ дүгээр зүйлийг нэмэхээр тусгасан. Энэхүү зохицуулалтаар нэр дэвшигчийн хууль зүйн мэдлэг, чадварын шалгалтын төрөл бүр дээр таваас арав хүртэл хүний бүрэлдэхүүнтэй хөндлөнгийн хараат бус шинжээч үнэлгээ хийхээр хуульчилж байна. Ингэснээр нэг этгээдийн субъектив үнэлгээ давамгайлах нөхцөл арилж, олон талт, дундажласан, бодитой үнэлгээ хийх боломж бүрдэнэ. Мөн тухайн шалгалтын гүйцэтгэлийг үнэлэх ажиллагаанд хөндлөнгийн шинжээчийг заавал оролцуулахаар тусгаснаар “хөндлөнгийн байдлаар үнэлэх” хуулийн шаардлага бодит утгаараа хэрэгжих нөхцөл бүрдэнэ.

Түүнчлэн хөндлөнгийн шинжээчийг сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг ил тод, өрсөлдөөнт хэлбэрээр зохион байгуулахаар тусгасан. Тодруулбал, шалгалтаас 30-аас доошгүй хоногийн өмнө олон нийтэд нээлттэй зарлах, тухайн чиглэлээр мэргэшсэн этгээдэд урилга илгээх, шинжээчид тавигдах шаардлагыг урьдчилан тодорхойлох зэрэг зохицуулалтыг тусгаснаар сонгон шалгаруулалтын ил тод байдал хангагдаж, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх эрсдэл буурна. Мөн шинжээчийг шалгалтаас 7-аас доошгүй хоногийн өмнө томилох хугацааг тогтоосноор шалгалтын зохион байгуулалт, бэлтгэлийг хангах нөхцөл бүрдэнэ.

Хөндлөнгийн шинжээч нь өндөр мэргэшил, туршлага шаардсан ажил гүйцэтгэх тул тэдэнд урамшуулал олгож болохоор хуульчилсан нь мэргэшсэн хүний нөөцийг татах, үнэлгээний чанарыг дээшлүүлэх ач холбогдолтой. Энэ нь мөн олон улсын практикт түгээмэл хэрэглэгддэг зохицуулалт юм.

Хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлээр Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.11 дэх хэсгийг өөрчлөн найруулж, шүүгчид нэр дэвшигчээс шалгалт авахдаа хөндлөнгийн хараат бус шинжээчийг заавал оролцуулахыг тодорхой болгосон. Ингэснээр шинээр нэмсэн 34¹ дүгээр зүйлтэй уялдаж, хөндлөнгийн үнэлгээ нь зөвхөн зарчим төдий бус, заавал мөрдөх хууль зүйн шаардлага болж хэрэгжинэ.

Энэхүү хуулийн төсөл батлагдсанаар шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын ил тод, шударга байдал дээшилж, нэр дэвшигчийн мэдлэг, чадварыг бодитой үнэлэх нөхцөл бүрдэнэ. Улмаар шүүхийн хараат бус байдалд итгэх олон нийтийн итгэл нэмэгдэж, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх эрсдэл буурах, шүүн таслах ажиллагааны чанарт эерэг нөлөө үзүүлэх суурь нөхцөл бүрдэнэ.

Иймд уг хуулийн төслийг батлан гаргах нь хууль дээдлэх зарчмыг бэхжүүлэх, шүүх эрх мэдлийн хараат бус байдлыг хангах, шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын тогтолцоог олон улсын жишигт нийцүүлэх чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ